

Paniyumu – Umubare Karindwi

Daniyeli 11 Ihishuwe: Imirongo y’Ubuhanuzi kuva mu 1989 kugeza ku itegeko ryo ku Cyumweru

Jeff Pippenger
2025-03-15

Turimo guhuriza hamwe imirongo yose ya Daniyeli igice cya cumi na kimwe tuyihuza n’amateka yahishwe yo mu murongo wa mirongo ine, ahagarariye igihe kuva mu mwaka wa 1989 kugeza ku itegeko ryo ku Cyumweru muri Leta Zunze Ubumwe za Amerika. Umuhamagaro wacu nk’abanyeshuri b’ubuhanuzi ni ugukata neza ijambo ry’ukuri.

Ihwire kugira ngo wiyereke ko wemerewe n’Imana, uri umukozi utagomba kugira isoni, ugabanya neza ijambo ry’ukuri. 2 Timoteyo 2:15.

Igice cya cumi na rimwe cya Daniyeli gishobora kugabanywamo imirongo icumi y’ubuhanuzi. Umurongo wa mbere w’ubuhanuzi uhagarariwe n’imirongo ya mbere kugeza ku wa kane. Umurongo wa kabiri uhagarariwe n’umurongo wa gatanu kugeza ku wa cyenda. Umurongo wa cumi uhagarariye umurongo wa gatatu. Imirongo ya cumi na rimwe n’iya cumi na kabiri ihagarariye umurongo wa kane. Umurongo wa gatanu ni imirongo ya cumi na gatatu kugeza ku wa cumi na gatanu. Umurongo wa gatandatu ni imirongo ya cumi na gatandatu kugeza ku wa makumyabiri na kabiri. Umurongo wa karindwi ni imirongo ya makumyabiri na gatatu n’uwa makumyabiri na kane. Umurongo wa makumyabiri na kane kugeza ku wa mirongo itatu na rimwe ni umurongo wa munani. Umurongo wa mirongo itatu na rimwe kugeza ku wa mirongo ine ni umurongo wa cyenda, kandi umurongo wa cumi kandi wa nyuma ni imirongo ya mirongo ine kugeza ku wa mirongo ine n’itanu. Iyo mirongo icumi igomba guhurizwa hamwe, umurongo ku wundi murongo.

Ni nde azigisha ubumenyi? Kandi ni nde azumvisha inyigisho? Ni abamaze gucukurwa ku mata, bakavanwa ku mabere.

Kuko itegeko rigomba kuba ku itegeko, itegeko ku itegeko; umurongo ku murongo, umurongo ku murongo; aha bikeya, n’ahandi bikeya:

Kuko azavugana n’ubu bwoko akoresheje iminwa idadaza n’urundi rurimi. Abo yabwiye ati: Uku ni ko kuruhuka, kugira ngo mubone uko muruhura urushye; kandi uku ni ko kugarurira ubuyanja: nyamara ntibashatse kumva.

Ariko ijambo ry’Uwiteka ryababereye itegeko ku itegeko, itegeko ku itegeko; umurongo ku wundi murongo, umurongo ku wundi murongo; hato gato, hato gato; kugira ngo bagende, basubire inyuma bakagwa, bavunagurwe, bagwe mu mutego, bafatwe. Yesaya 28:9–13.

Buri murongo cumi y’ubuhanuzi birumvikana ko ifitanye isano n’indi, ariko muri buri murongo hashobora kumenyekana insanganyamatsiko yihariye. Nubwo buri murongo ufite insanganyamatsiko y’ingenzi, iyo mirongo ikubiyemo ibirenze ubuhamya bumwe gusa. Ndashaka

kugaragaza buri nsanganyamatsiko muri iyo mirongo cumi.

Umurongo wa Mbere

Nanone ubwanjye, mu mwaka wa mbere wa Dariyo Umumedi, nahagaze kugira ngo mukomeze kandi mumuterere imbaraga. Kandi none ngiye kukwereka ukuri. Dore, hazahaguruka abami batatu b'i Buperesi; hanyuma uwa kane azarushaho kuba umutunzi cyane kubarusha bese; kandi kubw'imbaraga ze ziturutse ku butunzi bwe azakangurira bese kurwanya ubwami bw'u Bugiriki. Kandi hazahaguruka umwami ukomeye, uzategekana ubutware bukomeye, kandi agakora uko yishakiye. Nuko amaze guhaguruka, ubwami bwe buzamenagurwa, bugabanyirizwe mu mpande enye z'ijuru; ariko si ku rubyaro rwe, kandi si nk'uko ubutware bwe bwari bumeze ubwo yategekaga: kuko ubwami bwe buzashikurwa, buhabwe abandi batari abo. Daniyeli 11:1-4.

Umwaka wa mbere wa Dariyo uranga iherezo ry'imyaka mirongo irindwi, bityo ukagaragaza igihe cy'ubuhanuzi cy'iherezo. Ku murongo wa gatatu, Alegizandere Mukuru ashyiraho ubwami bwe bw'isi yose, kandi ku murongo wa kane ubwami bwe bwagombaga kurandurwa no kugabanywa mu mpande enye z'umuyaga. Gukoresha Dariyo nk'igihe cy'iherezo mu mwaka wa 1989 bidushoboza kubara abami bahagarariwe ku murongo wa kabiri. Igihe Gaburiyeli avuga ku murongo wa mbere ati, "No mu mwaka wa mbere wa Dariyo," aba akomeza ibyo yari yaramenyeshye Daniyeli mu ntangiriro z'iyerekwa, ryatangiriye mu gice cya cumi.

Mu mwaka wa gatatu wa Kuro umwami w'u Buperesi, Daniyeli, wari wariswe Beluteshazari, yahishuriwe ijambo; kandi iryo jambo ryari ukuri, ariko igihe cyagenwe cyari kirekire; kandi arisobanukirwa, amenya n'iyerekwa. Daniyeli 10:1.

Ikimenyetso cy'inzira gihagarariye "igihe cy'imperuka" gikubiyemo ibimenyetso bibiri. "Igihe cy'imperuka" ku murongo w'ubuhanuzi bwa Mose cyari ivuka rya Aroni, hanyuma nyuma y'imyaka itatu rikurikirwa n'ivuka rya Mose. Aroni na Mose ni ikimenyetso gikubiye kabiri cy'"igihe cy'imperuka" mu mateka yabo kandi bagereranya ivuka rya Yohana Umubatiza n'irya Yesu nyuma y'amezi atandatu. "Igihe cy'imperuka" mu 1798 cyaranzwe no gufatwa kwa papa w'i Roma, hanyuma aza gupfira mu bunyage mu 1799. Uhereye "mu mwaka wa mbere wa Dariyo Umumedi" kugeza "mu mwaka wa gatatu wa Kuro umwami w'u Buperesi"; Dariyo na Kuro bahagarariye "igihe cy'imperuka" mu 1989, kuko abahanuzi bese bavuga cyane ku minsi y'imperuka kuruta iminsi babayemo.

Noneho ibyo byose byababayeho ngo bibe ibyitegererezo; kandi byanditswe kugira ngo bitubere umuburo, twe abo imperuka y'ibihe yagezeho. 1 Abakorinto 10:11.

Dariyo na Kuro bahagarariye Ronald Reagan na George Bush mukuru mu mwaka wa 1989. Bombi bari ba perezida muri uwo mwaka. Umurongo wa mbere w'igice cya cumi na rimwe ushyira iyerekwa mu mwaka wa gatatu wa Kuro, ari wo wagereranywa na George Bush mukuru wakurikiye Reagan nk'uko Kuro yakurikiye Dariyo. Umurongo wa kabiri uvuga ko abami batatu bazongera guhaguruka, kandi uwa kane akaba umukire cyane kurusha bo bese. Igihe cya nyuma cya "igihe cy'imperuka" mu gice cya cumi na rimwe gitangirira mu 1989 kandi kigaragaza ko nyuma ya George Bush mukuru abami batatu bazongera guhaguruka, bityo kikamenyekanisha ba

perezida batatu bakurikiye Bush mukuru. Abo bami batatu bari Bill Clinton, George Bush muto, Barak Obama, hanyuma perezida umukire cyane, Donald Trump, akaba “kubw’imbaraga ze” kandi “kubw’ubutunzi bwe azakangurira bose kurwanya ubwami bw’u Bugiriki”.

Umurongo wa gatatu rero werekana Alegizanderi Mukuru, bityo ukaba ushushanya umuyobozi wa nyuma w’Umuryango w’Abibumbye, uzishyira hamwe n’ubupapa mu minsi y’imperuka, ariko na we, kimwe n’ubupapa, akazagera ku iherezo rye. Umuryango w’Abibumbye ni bwo bwami bwa karindwi bugaragazwa nk’abami icumi mu Byahishuwe igice cya cumi na karindwi, kandi iryo shyirahamwe ry’abami icumi ryemera guha inyamaswa ya gipapa ubwo bwami bwabwo bwa karindwi mu gihe cy’ikigereranyo cy’isaha imwe.

Kandi amahembe icumi wabonye ni yo bami icumi, batarahabwa ubwami; ahubwo bahabwa ubutware nk’abami, isaha imwe hamwe n’inyamaswa. Abo bafite umutima umwe, kandi bazaha inyamaswa ubushobozi bwabo n’imbaraga zabo. Abo bazarwana n’Umwana w’Intama, kandi Umwana w’Intama azabanesha, kuko ari Umwami w’abami n’Umutware w’abatware; kandi abari kumwe na we barahamagawe, baratoranyijwe, kandi ni indahemuka. Iyahishuwe 17:12–14.

Abo bami icumi bahagarariwe n’umurongo wa gatatu n’uwa kane, kandi no n’amateka y’ukwizamuka n’uguhanantuka kwa Alekisanderi Mukuru wasohoreje iyo mirongo mu kinyejana cya kane. Ubugiriki ni bwo bwami bwa gatatu mu buhanuzi bwa Bibiliya kandi ni ikimenyetso cy’igisato, ari cyo gice cya gatatu cy’ubumwe bw’inyabutatu bugizwe n’igisato, inyamaswa n’umuhanuzi w’ibinyoma. Ku musaraba ubutumwa bugira buti “Umwami w’Abayuda” bwanditswe mu Giheburayo, Ikilatini n’Ikigereki; byagereranyaga Abayuda, Abaroma n’igisigaye cy’imbaga nyamwinshi zaturukaga mu yandi mahanga zari ziri i Yerusalemu kuri Pasika. Abagiriki bagereranya igisato, Abaroma bagereranya inyamaswa, naho Abayuda bari umuhanuzi w’ibinyoma.

Imirongo ine ya mbere y’igice cya cumi na kimwe igaragaza iherezo ry’ububasha bw’ikiyoka cyo ku isi bukora ubusambanyi n’ububasha bwa papa ubwo igihe cy’igeragezwa cy’umuntu gisozwa. Imirongo ya gatatu n’iya kane igaragaza ukuzamuka kwa nyuma no kugwa kwa nyuma kw’iyerekana rya nyuma ry’ububasha bw’ikiyoka cyo ku isi. Iyo mirongo yisobekeranya n’imirongo itandatu ya nyuma igaragaza iherezo ry’inyamaswa ikora ubusambanyi n’abami bo ku isi. Intangiriro n’iherezo by’igice cya cumi na kimwe bigaragaza amateka aho abanzi b’Imana bagera ku iherezo ryabo batagira ubatabara. Imirongo ine ya mbere ihujwe n’imirongo itandatu ya nyuma, kandi muri ubwo buryo yitwaza ikigereranyo cy’Amategeko Cumi, ifite ibisate by’amategeko ane ya mbere n’ibisate by’amategeko atandatu ya nyuma, ari na ko kandi ishushanya ikigeragezo gifitanye isano n’umubare icumi.

Imirongo ine ya mbere igereranya intangiriro yerekana iherezo, ari na ko ihamya ko ubutumwa butangirira mu “gihe cy’iherezo” mu wa 1989. Iyo mirongo igereranya igihe cyo mu 1989 kugeza ku isoza ry’igihe cy’igeragezwa ry’abantu, bityo ikaba incamake y’ubutumwa bwo mu mirongo itandatu ya nyuma, ari bwo bwiyongere bw’ubumenyi bwashyizwe ahagaragara mu wa 1989, bugaragaza ibyabaye bifitanye isano n’isozwa ry’igihe cy’igeragezwa.

Iyo mirongo itanga urufatiro rw'ubuhanuzi rwo kumenya ko uhereye mu mwaka wa 1989 hazabaho abaperezida umunani bose hamwe, kandi uwa munani akaba akomoka kuri ba perezida barindwi bamubanjirije, bityo igahuza uyu murongo n'amayobera y'uko uwa munani aba akomoka kuri ba barindwi, kikaba ari ikimenyetso cy'ubuhanuzi kigize ukuri kw'iki gihe mu minsi y'imperuka.

Insanganyamatsiko ishobora gusobanurwa hifashishijwe iyo mirongo ni ukurimbuka kwa nyuma kw'imbaraga z'ikiyoka zikora ubusambanyi na maraya w'i Tiro. Uwo maraya akora ubusambanyi n'abami bose bo mu isi, ariko nk'uko Ubufaransa bwa kera bwabaye imfura y'itorero Gatolika igihe Clovis yeguriraga intebe ye y'ubwami ubupapa mu mwaka wa 496, ni ko n'inyamaswa y'isi yo muri Leta Zunze Ubumwe za Amerika na yo izaba iya mbere mu bami mu gukora ubusambanyi na maraya ku itegeko ryo ku Cyumweru. Nk'uko mu mirongo itandatu ya nyuma imirongo ine ya mbere iranga kandi igashimangira izo mbaraga uko ari eshatu ziyobora isi kuri Harumagedoni, ariko insanganyamatsiko iri mu mirongo ine ya mbere ni imbaraga z'ikiyoka zigereranywa n'Ubugiriki na Alekisanderi Mukuru.

Reagan yatangiye urukurikirane rw'abaperezida umunani rwagejeje none ku wa nyuma muri abo baperezida umunani. Perezida wa munani azahagarika igishushanyo cy'inyamaswa kandi ashyireho itegeko ry'Icyumweru muri Leta Zunze Ubumwe z'Amerika, ari na ko kandi azahuza amasezerano amugira umuyobozi w'Umuryango w'Abibumbye, uwo na wo uzahita icyo gihe nyine winjira mu mubano w'isi yose hagati y'itorero na Leta, bitwaje gukemura intambara zigenda ziyongera z'Ubuislamu bw'abahezanguni.

Guhinduka kwa Leta Zunze Ubumwe z'Amerika, ari yo nyamaswa yo ku isi ivugwa mu Ibyahishuwe igice cya cumi na gatatu, kuva ku kuba ubwami bwa gatandatu bw'ubuhanuzi bwa Bibiliya bikagera ku mutwe w'ubwami bwa karindwi bw'ubuhanuzi bwa Bibiliya, mu gihe isozanya n'umubano utemewe n'amategeko n'ubwami bwa munani bw'ubuhanuzi bwa Bibiliya, byerekanwa uhereye ku murongo wa mbere ugaragaza umwaka wa 1989, bikanyuzwa ku baperezida bayobora kugeza ku itegeko ryo ku cyumweru muri Leta Zunze Ubumwe z'Amerika, maze ako kanya hagahita hamenyekanishwa umwami ukomeye uhaguruka. Uwo mwami ukomeye ni Trump ufata ubutegetsi ku Muryango w'Abibumbye, ari na byo ubu arimo gukuraho mbere y'iby asaba.

Umurongo wa Kabiri

Umurongo wa gatanu kugeza ku wa cyenda ni wo uvugamo bwa mbere kandi ugasobanura ingingo ku yindi intambara iri hagati y'abami b'amajyaruguru n'ab'amajyepfo, icyo igice cyose gikoresha nk'imiterere y'ingenzi y'ubuhanuzi. Umurongo wa gatanu ugaragaza insanganyamatsiko y'iki gice.

Kandi umwami w'ikusi azakomera; kandi umwe mu batware be na we azakomera kumurusha, kandi azategeka; ubutware bwe buzaba ubutware bukomeye cyane. Daniyeli 11:5.

Ptolémée wa Mbere Sôtêri na Seleukusi wa Mbere Nikatôri bagereranywa muri uwo murongo. Bombi bari umwe mu migabane ine y'"Abadiyadoki" (bisobanura umusimbura) b'ubwami bwa

Alegizanderi. Seleukusi ni we “mwami w’ikasikazi” wa mbere mu gice cya cumi na kimwe, kandi bihuye na Roma ya gipagani, Roma ya gipapa, na Roma ya none—Seleukusi yashyizweho nk’umwami w’ikasikazi wo mu buhanuzi ari uko habanje kuba intsinzi eshatu z’ibanze cyangwa ibyabaye by’ingenzi bikomeye: kongera kwigarurira Babuloni mu mwaka wa 312 mbere ya Kristo, Intambara ya Ipsusi mu mwaka wa 301 mbere ya Kristo, n’Intambara ya Korupediyumu mu mwaka wa 281 mbere ya Kristo. Izi ngendo zatsinze abo bahiganwaga bakomeye, zaguye ubwami bwe, kandi zishimangira ubutegetsu bwe bw’ikirenga muri ako karere.

Umurongo wa kabiri utangirana no kugaragaza abami bo mu majyaruguru n’abo mu majyepfo, ubatandukanya n’abandi basimbuye ubwami bwa Alegizandere bwari bwaracitsemo ibice (Diadochi). Utangira werekana ko umwami wo mu majyaruguru ahabwa ubushobozi gusa nyuma y’intsinzi eshatu. Hanyuma, mu mateka y’urugamba rwo guharanira ubutegetsu rwakurikiye urupfu rwa Alegizandere, mu mirongo ya gatandatu kugeza ku wa cyenda, hagaragazwa igihe gisozwa no guhirikwa k’umwami wo mu majyaruguru n’umwami wo mu majyepfo. Iyi ni inshuro ya mbere muri eshatu mu gice cya cumi na kimwe aho umwami wo mu majyepfo anesha umwami wo mu majyaruguru. Izo inshuro zitanga ubuhamya butatu bwo muri icyo gice ubwacyo, bushyiraho mu buryo bugaragara ibimenyetso by’inzira y’amateka igana aho umwami wo mu majyepfo atsinda umwami wo mu majyaruguru.

Kandi umwami wo mu majyepfo azakomera, ndetse n’umwe mu batware be; kandi azarushaho kumukomera, kandi ategeke; ubwami bwe buzaba ubwami bukomeye cyane. Kandi hanyuma y’imyaka runaka bazifatanya; kuko umukobwa w’umwami wo mu majyepfo azaza ku mwami wo mu majyaruguru ngo bagirane isezerano: ariko ntazagumana imbaraga z’ukuboko kwe; kandi na we ntazahagarara, habe n’ukuboko kwe: ahubwo azatangwa, hamwe n’abamuzanye, n’uwamubyaye, n’uwamukomeje muri iyo minsi. Ariko mu ishami ryo mu mizi ye hazahaguruka umwe mu cyimbo cye, uzazana n’ingabo, kandi azinjira mu gihome cy’umwami wo mu majyaruguru, maze abarwanye, kandi azanesha: kandi azajyana no mu Egiputa iminyago y’imana zabo, hamwe n’ibikomangoma byabo, n’ibintu byabo by’igiciro by’ifeza n’izahabu; kandi azaramba imyaka myinshi kurusha umwami wo mu majyaruguru. Nuko umwami wo mu majyepfo azinjira mu bwami bwe, hanyuma asubire mu gihugu cye. Daniyeli 11:5–9.

Isohozwa ry’amateka ry’iyo mirongo ritanga icyitegererezo cy’isohozwa ry’ubuhanuzi bw’imyaka igihumbi na magana abiri na mirongo itandatu y’ubutegetsu bwa papa bugaragazwa mu mirongo ya mirongo itatu n’umwe kugeza kuri mirongo ine, kandi rigatanga n’icyitegererezo cy’ubuhanuzi bw’isohozwa ry’umurongo wa cumi n’umwe, wabanje gusohora bwa mbere mu mwaka wa 217 mbere ya Kristo ku Rugamba rwa Raphia. Abo bahamya batatu bagaragaza ibiranga Intambara ya Ukraine, aho Putin, ari we mwami wa nyuma w’epfo, azanesha ingabo z’intumwa z’umwami wa ruguru w’ubupapa.

Insanganyamatsiko y’umurongo wa kabiri w’amateka y’ubuhanuzi ni uburyo igikomere cyica cyatewe ubupapa mu mwaka wa 1798, nk’uko bigaragazwa n’imirongo ya gatanu kugeza ku wa cyenda ndetse n’intambara ya Raphia ivugwa mu murongo wa cumi n’umwe. Umwami w’ikusi, ari yo Egiputa, ni imbaraga z’ikiyoka.

Mwana w'umuntu, erekeza mu maso hawe kuri Farawo umwami wa Egiputa, kandi uhanure umurwanya, hamwe na Egiputa yose; vuga, uvuge uti: Uku ni ko Uwiteka Imana avuga; Dore, ndakurwanya, Farawo mwami wa Egiputa, wa gisato kinini kiryamye hagati mu nzuzi zacyo, cakavuze kiti: Uruzi rwanje ni urwanje ubwanje, kandi ni jewe narwiremeye. Ezekiyeli 29:2, 3

Ibigereranyo bitatu byo mu gice cya cumi na kimwe byerekana umwami w'ikusi atsinda umwami w'amajyaruguru, bifatanyiriza hamwe kugaragaza ugutsindwa kwa nyuma k'umwami w'amajyaruguru mu murongo wa mirongo ine n'itanu.

Kandi azashinga amahema y'ingoro ye hagati y'inyanja ku musozi wera w'icyubahiro; nyamara azagera ku iherezo rye, kandi nta wuzamufasha. Daniel 11:45.

Muri igice cya cumi na kimwe harimo imirongo itatu igaragaza umwami w'epfo anesha umwami w'amajyaruguru; ariko igihe umwami w'amajyaruguru ageze ku iherezo rye nta wo kumutabara, si ko bihita bigaragara neza. Ariko igitabo cy'Ibyahishuwe kigaragaza ko ari imbaraga z'ikiyoka zimuhanura, ziryama ze kandi zikamutwika umuriro. Iyo imbaraga z'ikiyoka zimaze kumenyekana uherye mu gitabo cy'Ibyahishuwe, dushobora kubona abami, na bo ari bo kiyoka kandi na none ari bo mwami w'epfo, bazahanura umwami w'amajyaruguru mu murongo wa mirongo ine n'itanu. Abahamya batatu b'ako kanya bo muri icyo gice, bese bahamya ugusohora kwabyo gutunganye nk'uko kugaragazwa binyuze mu isano iri hagati y'ibitabo bya Daniyeli n'Ibyahishuwe.

Umwami wa rukiko rwa papa wo mu majyaruguru wo muri iki gihe agera ku iherezo rye nta umutabaye mu murongo wa mirongo ine n'itanu, kandi igitabo cy'Ibyahishuwe kigaragaza uburyo ubutegetsu bwa papa bugera ku iherezo ryabwo buhanuwe n'ububasha bw'igisato.

Kandi amahembe cumi wabonye kuri ya nyamaswa, ni yo azanga maraya, amuhindure umusaka kandi amwambure ubusa; azarya inyama ze, amutwikishe umuriro. Kuko Imana yashyize mu mitima yabo gukora ibyo ishaka, no guhuriza hamwe inama, no guha ya nyamaswa ubwami bwabo, kugeza ubwo amagambo y'Imana azaba amaze gusohora. Ibyahishuwe 17:16, 17.

Abami icumi batwika umwami wa papa wo mu majyaruguru n'umuriro kandi barya inyama ze. Abami bo mu minsi y'imperuka ni ububasha bw'ikiyoka.

“Abami n'abategetsu n'abagenda intara bishyizeho ikimenyetso cya antikristo, kandi bagaragazwa nk'ikiyoka kijya kurwanya intambara abera—abubahiriza amategeko y'Imana kandi bafite kwizera kwa Yesu. Mu kwanga kwabo ubwoko bw'Imana, bagaragaza kandi ko bafite icyaha cyo guhitamo Baraba mu cyimbo cya Kristo.” Testimonies to Ministers, 38.

Abami icumi ni imbaraga z'ikiyoka, na zo kandi zigereranywa n'ubwami bw'Ubugiriki na Alekizanderi. Abo bami ni abami bo mu majyepfo, kuko bagereranywa na Farawo umwami wa Egiputa. Bazarya inyama ze, kuko ari bo kandi “imbwa” z'ubuhanuzi umwanditsi wa Zaburi yita “iteraniro ry'abanyabyaha.”

Kuko imbwa zinkikije; iteraniro ry'abanyabyaha ryarangose; banteye ibiganza n'ibirenge. Nabasha kubara amagufwa yanjye yose; barandeba bakanyitegereza. Bagabanye imyambaro

yanjye hagati yabo, kandi bakorera ubufindo umwambaro wanjye. Zaburi 22:16–18.

Ubupapa ni bwo mwami w'amajyaruguru uvugwa mu murongo wa mirongo ine n'itanu, kandi ubupapa bugereranywa na Yezebeli mu itorero rya Tiyatira.

Nyamara hari bike nkiriho, kuko wemera wa mugore Yezebeli, wiyita umuhanuzikazi, kwigisha no kuyobya abagaragu banjye kugira ngo basambane kandi barye ibyatererekerejwe ibigirwamana. Namuhejeje igihe cyo kwihana ubusambanyi bwe, ariko ntiyihana. Dore, ngiye kumuryamisha ku buriri, kandi n'abasambana na we nzabashyira mu makuba akomeye, keretse bihanyye imirimo yabo. Ibyahishuwe 2:20–22.

Urubanza rwa Yezebeli rusozwa igihe aribwa n'imbwa.

Kandi Uwitoka yavuze no kuri Yezebeli ati: Imbwa zizarya Yezebeli hafi y'urukuta rw'i Yezireeli. 1 Abami 21:23.

Imbwa ni Roma ya gipagani, ya mbaraga z'ikiyoka, kuko ari yo Roma ya gipagani yabambye Kristo.

“Mu mibabaro ya Kristo ku musaraba ni ho ubuhanuzi bwashohoreye. Hashize ibinyejana byinshi mbere yo kubambwa, Umukiza yari yarahanuye ibyo yagombaga gukorerwa. Yaravuze ati: ‘Abambwa banyagose; iteraniro ry’abagome ryarankikije; bacumise amaboko yanjye n’ibirenge byanjye. Nabara amagufwa yanjye yose; barandeba, bantegereza. Bagabaniranye imyambaro yanjye, kandi bakorera ubufindo ikanzu yanjye.’ Zaburi 22:16–18. Ubuhanuzi bwerekeye imyambaro ye bwashohoye hatabayeho imigambi cyangwa kugira uruhare kw’inshuti cyangwa kw’abanzi b’Uwabambwe. Abasirikare bari bamushyize ku musaraba ni bo bahawe imyambaro ye. Kristo yumvise impaka z’abo bagabo igihe bagabaniranyaga imyambaro ye. Ikanzu ye yari iboshywe yose uko yakabaye, itagira uruteranyirizo, baravugaga bati: ‘Nimutuyireke tuyitanyaguye, ahubwo tuyikorere ubufindo, kugira ngo hamenyekane uwayegukana.’” The Desire of Ages, 746.

Abami icumi, ari bo mbwa, ari bo iteraniro ry’abanyabyaha, ari bo Bugiriki na Egipta, na bo bazatwika maraya umuriro.

Kandi umukobwa wa umutambyi wese niyihumanya akiyandarika, aba ahumanyije se; azatwika n’umuriro. Abalewi 21:9.

Abami icumi batwikana maraya n’umuriro, kuko yiyita umutambyi w’umugore, nyamara ari maraya.

Kandi kuri uwo munsu Tiro izibagirana imyaka mirongo irindwi, hakurikijwe iminsi y’umwami umwe; hanyuma, imyaka mirongo irindwi nirangira, Tiro izaririmba nk’indaya. Fata inanga, uzenguruke umurwa, wa ndaya wari waribagiranye; curanga neza, uririmbe indirimbo nyinshi, kugira ngo wongere kwibukwa. Kandi bizasohora, nyuma y’irangira ry’imyaka mirongo irindwi, ko Uwitoka azasura Tiro, na yo ikazagarukira ku gihembo cyayo, kandi izasambana n’ubwami bwose bwo mu isi buri ku isi yose. Yesaya 23:15–17.

Mu mirongo ya gatanu kugeza ku ya cyenda, no mu mirongo ya mirongo itatu n'umwe kugeza ku ya mirongo ine, tubona ubuhamyu bwerekana ubupapa bugera ku iherezo ryabwo buhitanywe n'ububasha bw'ikiyoka. Iri hame na ryo ririmo risohorera ubu mu Ntambara yo muri Ukraine. Aba bahamyu batatu batumenyesha ko, igihe umwami w'amajyaruguru azagera ku iherezo rye nta n'umwe umufasha mu murongo wa mirongo ine n'itanu, ikiyoka kizarya inyama ze kandi kimutwikeshe umuriro. Ku buhamya bw'abahamyu batatu, impamvu izatera ikiyoka gukora ibyo izaba ikubiyemo isezerano ryarenzwe.

Mu mirongo ya gatanu kugeza ku ya cyenda, intambara ya kabiri y'Abasiriya yarangiye n'amasezerano y'amahoro mu wa 253 Mbere ya Kristo. Iyo ntambara yari yaratangiye mu wa 260 Mbere ya Kristo, maze hashize imyaka irindwi intambara ya kabiri y'Abasiriya itangiye, habaho amasezerano y'amahoro ubwo umwami wo mu majyepfo yahaga umukobwa we umwami wo mu majyaruguru kugira ngo amurongore, bityo amahoro agerweho binyuze mu masezerano y'ubushyingiranwa. Hashize imyaka irindwi uherye ku ishyingiranwa, mu wa 246 Mbere ya Kristo, umwami wo mu majyaruguru yirukanye umugeni wo mu majyepfo maze agarura umugore we wa mbere yari yarirukanye igihe yashyingiranwaga n'igikomangomakazi cy'Abanyegiputa. icyatumye umwami wo mu majyepfo atera ubwami bwo mu majyaruguru akanafata umwami wo mu majyaruguru ni uko amasezerano yari yarishwe.

Iryo se ryishe ryashushanyaga Iryo se rya Tolentino ryarenzwe mu 1797, ryahaye Napoleon impamvu yo kujyana papa mu bunyage mu 1798, nk'uko Ptolémée yabigenje kuri Seleucus mu 246 Mbere ya Kristo. Igihe Ptolémée III yagarukaga mu Misiri avuye ku ntsinzi yari amaze kugirira ku bwami bw'Amajyaruguru bw'Aba-Seleucide bwa Seleucus II, yazanye mu Misiri ubutunzi bwinshi cyane ku buryo Abanyamisiri bahaye Ptolémée III izina rya "Euergetes" (risobanura Umugiraneza) kubera ko yari yaragaruye "imana zabo zari zarajanywe mu bunyage" nyuma y'imyaka myinshi.

Ariko ku ishamba ryo mu mizi ye hazahaguruka umwe mu cyimbo cye, uzaza afite ingabo, yinjire mu gihome cy'umwami wo mu majyaruguru, abarwanyeho, kandi azanesha; kandi azajyana no mu bunyage mu Egiputa imana zabo, hamwe n'abatware babo, n'ibintu byabo by'igiciro cyinshi by'ifeza n'izahabu; kandi azaramba imyaka irenze iy'umwami wo mu majyaruguru. Daniyeli 11:7, 8.

Igihe Napoleon yafatagaga papa akamushyira mu bunyage mu 1798, yasahuye ubutunzi bwa Vatikani abujyana mu Bufaransa, nk'uko byashushanyijwe na Ptolémée III, watwaye ubutunzi kandi akajyana na Seleucus II mu Misiri, aho Seleucus II yapfiriye amaze kugwa ku ifarashi. Ibi byashushanyaga Napoleon akuraho ubupapa ku nyamaswa mu 1798, hamwe n'urupfu rwa papa mu 1799. Ubupapa muri Ibyahishuwe igice cya cumi na karindwi ni wa mugore ugendera ku nyamaswa, kandi gutsindwa kwa Seleucus, kunyagwa kwe no gupfa kwe kwakurikiyeho amaze kugwa ku ifarashi, bishushanya Napoleon akwambura ubupapa ububasha bwa gisivili (bushushanywa nk'inyamaswa mu Ibyahishuwe igice cya cumi na karindwi).

Nuko antwara mu Mwuka anjyana mu butayu; mbona umugore yicaye ku nyamaswa y'umutuku utukura, yuzuye amazina y'ibitutsi byo gutuka Imana, ifite imitwe irindwi n'amahembe icumi. ... Marayika arambwira ati, "Ni iki cyagutangaje? Nzakubwira ubwiru

bw'uwo mugore n'ubw'iyo nyamaswa imwikoreye, ifite imitwe irindwi n'amahembe icumi.
... Kandi wa mugore wabonye ni wa murwa mukuru utegeka abami bo mu isi." Ibyahishuwe
17:3, 7, 18.

Umurongo wa gatanu kugeza ku wa cyenda utangiza intambara iri hagati y'umwami wo mu majyaruguru n'uwo mu majyepfo mu gice cya cumi na kimwe. Umurongo wa gatanu utanga ishingiro ryo kwerekana Roma nk'umwami wo mu majyaruguru, kuko ugaragaza ko uwo mwami wo mu majyaruguru yagombaga kubanza kunesha uturere dutatu tw'akarere mbere y'uko ategeka mu buryo bw'ikirenga. Iyo mirongo itanga imiterere y'ubuhanuzi igaragaza igihe umwami wo mu majyaruguru ategeka ariko akaza kugera ku iherezo rye. Iri ni ryo shingiro nyakuri n'isezerano ry'igice cya cumi na kimwe. Insanganyamatsiko y'uwo murongo ni igikomere cyica cy'umwami wa gipapa wo mu majyaruguru, cyangwa nk'uko umurongo wa mirongo ine n'itanu ubivuga uti: "azagera ku iherezo rye, kandi nta uzamutabara." Uku kuri ni ukuri guhari muri iyi minsi y'imperuka.

Tuzakomeza mu nyandiko ikurikira.